

DIVA — DEKADANSO ŽVAIGŽDĖ

Konstantinas Bogomolovas
stiliaus ir įvaizdžio kūrėjas, mados analitikas

Žodis „diva“ – itališkas sutrumpintas žodžio „divina“, reiškiančio „deivė“, variantas. Taip XIX amžiuje vadinavo operos primadonas. Ir ilgą laiką šitas žodis reikšdavo ne įvaizdį, o profesiją – tik XX amžiuje Marijos Kalas, Monserat Kabalje ir Anželos Georgiu pastangomis frazė „operos diva“ pradėjo asocijuotis su stotinga figūra, karališka laikysena ir aukšta šukuosena. Tačiau tikroji Divos įvaizdžio istorija prasidėjo ne scenoje.

Iki pat XIX amžiaus pabaigos dramų aktorių niekas Divomis nevadindavo. Jų statusas buvo daug žemesnis, o įvaizdis blankesnis nei iškeltų ant pjedestalo operos primadonų. Pirmoji dramų aktorė, pelniusi „Deivės“ titulą, tapo Sarah Bernhardt. Būtent ji tapo atskaitos tašku dekadansinio ir boheminio Divos įvaizdžio istorijoje.

XIX ir XX amžių sandūroje Sarah Bernhardt, būdama jau senyvo amžiaus, ne tik teatro scenoje, bet ir savo asmeniniame gyvenime sukurią paslaptingos ir ekstravagantiškos moters įvaizdį. Apsivilkusi ekzaltuotą Paulo Poireto *glamūrą*, skęstanti žvilgančiuose šilkuose ir plunksnose, apsupta lelijų ir orchidėjų aromato. Pavargusi nuo grimo ir aplodismentų. Naktimis jai lovą atstoja prabangiai dekoruotas karstas. Nes jos gyvenimas – tai žavingas mirimas – vardan didžiosios scenos ir godžios minios. Taip, ji apsupta gerbėjų minios, tačiau tuo pačiu metu pasmerkta vienatvei. Ir ne todėl, kad ją užmiršo. Priešingai – visi ją dievina. Paprasčiausiai nėra jai lygių – ji juk Deivė!..

Sarah Bernhardt įvaizdis pavirsta pagrindiniu prototipu ir daugelio pamėgdžiojimų ikona. Ir netgi tų laikų mada, įkūnyta dekadanso moderno stiliaus, visam laikui taps Divos įvaizdžio uniforma. Per daugelį dešimtmečių visų paskesnių divų kartos sąmoningai ar nesąmoningai naudos didžiosios Saros kostiumus ir manieras, priversdamos amžininkus kankintis ieškant atsakymo į klausimą: kurgi yra riba tarp teatro scenos ir realaus gyvenimo?

Savitą ir labai ironišką atsakymą į šitą klausimą versiją pasiūlė anglų rašytojas Somersetas Moemas savo romane „Teatras“. Pagrindinė romano veikėja Džiulija Lambert – sudėtinis stereotipinis Divos paveikslas: didi, kenčianti, vieniša... Tačiau su viena išlyga: Džiulija

GLORIA SWANSON

MARLENE DIETRICH

Lambert priversta atlikti šitą vaidmenį tik todėl, kad to iš jos laukia ją dievinanti publika. Iš tikrųjų ji yra žemiška moteris, mėgstanti keptas bulves, alų ir stačiokiškus paprastos liaudies posakius. Įsikūnydama į Divą, realų gyvenimą jį paverčia teatru, o likti savimi gali tik scenoje.

Ar rašytojas turėjo omenyje Sarah Bernhardt ir daugumą jos pamėgdžiotųjų? Tegul tai lieka paslaptis. Juk esmė ne tai. Moemas atskleidė svarbiausią ir paradoksaliausią Divos įvaizdžio paslaptį: šitas paveikslas yra kuriamas ne teatro scenoje ir netgi realiame gyvenime, o tviskančiame fotografų blyksčių iliuzijų pasaulyje. Didžioji aktorė pasmerkta Divos įvaizdžiui. Arba jai teks pavirsti Sene Bambekle. Trečio varianto nėra.

Tačiau grįžkime prie istorijos. Atsiradus kinui, estafetę iš teatro aktorių rankų pagriebia ekrano žvaigždės. Pola Negri, Alla Nazimova, Gloria Swanson ir, žinoma, Marlene Dietrich – kiekviena save gerbiančių antrojo–ketvirtojo dešimtmečių kino aktorių nors retkarčiais įsikūnydavo į bohemiškąją Divą: pasipuošdavo boa, plunksnomis ir ilgais moderno stiliaus karoliais, paslėpdavo po utriruotu grimu jausmų banalumą ir jauną savo amžių. Juk Diva negali būti dvidešimtmetė mergiūkštė. Šitas įvaizdis turi atspindėti praeities šešėlį – nuovargį žvilgsnyje, randus širdyje ir pasmerkimą vienatvei, o juk tai gali atsirasti tik metams bėgant.

Ketvirtojo dešimtmečio pabaigoje, kai kino pasaulis pradėjo linkti į romantizmą, Divos įvaizdis nublanko ir neteko pirmykščio žavesio. Veiklios sekretorės, aistringos sportininkės, stiprios valstietės užvaldė ekraną ir karo laikotarpio kartos širdis. Diva išėjo iš mados. Tačiau, pasirodo, ne visiems laikams.

Šeštasis dešimtmetis. Pokario metai. Pasaulis, pavargęs nuo karo sunkumų, geidžia spindesio. Paryžiuje viešpatauja buržuazinė Dioro prabanga, o Holivude kelia puotą jaunos romantiškos naujosios kartos gražuolės. Ir lyg šešėliai iš praeities grįžta užmirštų ikikarinio kino žvaigždžių veidai. Jie vėl ateina į ekranus, tačiau ne tam, kad vaidintų motinas. Režisieriai ir scenaristai siūlo joms vaidinti save –

vienišas, nusivylusias ir svaiginamai ekstravagantiškas Divas.

Pokario kino susidomėjimas šiuo įvaizdžiu visiškai pateisinamas: atsirado pirmoji „Holivudo pensininkių“ karta ir kažkada aktorės dievinusi publika geidė pasimėgauti jų karališko vytimo reginiu. Ir, kaip Džiulijai Lambert, joms teko pateisinti minios lūkesčius. Joms nebuvo suteikta teisė pavirsti senelėmis, auklėjančiomis vaikaičius.

Pats ryškiausias šito žanro pavyzdys – režisieriaus Billy'o Wildero filmas „Saulėlydžio bulvaras“ (angl. „Sunset Boule-

Kiekviena save gerbianči antrojo–ketvirtojo dešimtmečių kino aktorė nors retkarčiais įsikūnydavo į bohemiškąją Divą: pasipuošdavo boa, plunksnomis ir ilgais moderno stiliaus karoliais, paslėpdavo po utriruotu grimu jausmų banalumą ir jauną savo amžių.

vard“), pasirodęs 1950 metais. Pagrindiniam vaidmeniui atlikti buvo pakviesta užmiršta nebyliojo kino žvaigždė Gloria Swanson. Efektas buvo neįtikėtinas. Skirtumas tarp jos ir garsinio filmo buvo toks stebinantis! Jos vaidyboje buvo tiek nesaikingumo, siautėjimo ir beprotybės! Kartu su utriruotu grimu ir fantastiškais apdarais šis paveikslas ilgam laikui tapo naująja XX amžiaus Divos ikona.

Beje, skirtingai nei jos herojei, pačiai Glorai Swanson užteko sveiko proto napatinti savęs su šiuo pavojingu įvaizdžiu, realybėje likti pakankamai racionaliai ir praktiškai moterai. Tačiau to negalima pasakyti apie Marlene Dietrich.

Buvusi labai populiari ketvirtajame dešimtmetyje, pokario metais Marlene Dietrich buvo mažai kviečiama filmuotis. Nesugebėdama atlikti charakteringų vaidmenų, tačiau trokšdama garbės ir nusilenkimų, ji pasirinko vienintelį jai pasiekiamą kelią – tapti aukščiausio lygio Diva, nutrinti ribas tarp aukštojo stiliaus ir karikatūros. Ji išėina į sceną pasipuošusi iš kojų verčiančiais apdarais ir žemu prarūkytu balsu atlieka senamadiškus kupletus.

Publika plūsta į jos koncertus, o laikraščiai mirga pavadinimais: „Didžioji Diva!“, „Tikroji Diva!“ „Paskutinioji Diva!“ ...

1950 metais Alfredas Hitchcockas pakviečia Marlene Dietrich atlikti senstančios varjetė žvaigždės vaidmens trilerijoje „Scenos baimė“ (angl. „Stage Fright“). Kuriant šį personažą, režisieriui nereikėjo nieko išgalvoti: jis su dokumentiniu tikslumu atkuria pačios Marlene paveikslą – keistą kokteilį iš vienatvės, nuovargio, šalto pasipūtimo ir dekadansinio ekstravagantiškumo. Herojės apdarams kurti buvo pakviestas Kristianas Dioras, kuris leido Marlene skęsti *glamūriškoje* prabangoje ir moderno stiliuje.

Akivaizdus dėsniumas: aktorių pavirtimas bohemiškosiomis Divomis visiškai nėra jų aktorinio meistriškumo ar talento patvirtinimas. Tai – vienintelė jų galimybė pasipriešinti užmarščiui, kai visi vaidmenys jau atlikti, o naujų niekas nesiuolo. Divos įvaizdis – paskutinis vaidmuo. Divomis negimstama – Divomis mirštama.

Divos įvaizdis nėra ir aktorinio amplitudos tęsinys. Kad taptum Diva, visiškai nebūtina praeityje atlikti tragiškų vaidmenų. Geriausias pavyzdys – sovietmečio aktorės Liudmilos Gurčenko virtimo bohemiškąja Diva istorija. Apdovanota ryškiu aktoriniu talentu, ji per tris dešimtmečius atliko daug charakteringų vaidmenų – prasčiokių, bufetininkių, motinų ir namų šeimininkių. Tačiau atėjus užtarnauto poilsio laikui, Gurčenko kaip ir Sarah Bernhardt bei Marlene Dietrich pasipuošė plunksnomis, turbanais, šleifais, boa, karoliais ir sukūrė pačią ekstremaliausią visų laikų ir tautų Divos įvaizdžio versiją. Ir tikriausiai paskutinę. Daugiau tokių pavyzdžių nerastume. Paskutinė sudužusio triumo skeveldra...

O, ne! Žodis „diva“, kaip ir anksčiau, gyvas. Tačiau jis įgijo naują prasmę ir dabar reiškia ne įvaizdį, o moters, pasiekusios sėkmę šou versle, profesionalumo statusą. Popmuzikos divos, kino divos ir televizijos divos ant raudonųjų kilimų demonstruoja brangias dizainerių sukneles ir plastinės chirurgijos pasiekimus. Jos – jaunos, elegantiškos, seksualios ir, svarbiausia, – lydimos sėkmės. Karališkas vytimas išėjo iš mados. ■